HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 5 Eylül 1935 Sayı : 50

ÇOCUK DOĞMADAN ÖNCE CİNSİYETİNİN BELİRTİLMESİ

Türk folklorunda çok önemi olan bir bahis de budur. Tetkik olunacak olursa çok esaslı malûmata tesadüf olunur. Şark daima doğacak çocuğun cinsiyetile meşgul olmuştur. Birçok delillere dikkat edilmiş ve hepsine ayrı ayrı kıymet verilmiştir. Hele halk bu düşüncelerinde çok musırdir. Çocuk doğup ta kız veya erkek olunca herkes şüphelenerek gördüğü delillerin doğruluğundan ve kendi dediğinin çıkacağından emin olduğunu söylerler. Bazan hoş tesadüfler vakidir. Tahmin olunduğu veçhile kız veya oğlan doğanlar çoktur. Bazan da ana ve baba arzusunun ekseriya hilâfında görülür. Kız istiyen ana ve babaların çok defa çocuğu erkek, erkek olmasını istiyenlerin de çocukları çok defa kız olarak dünyaya gelir, bunun aksi de olur. Velhasıl tahminlerin şarkta çok ehemmiyeti vardır ve çok defa bu tahminleri yaparlar. Hele çocuğun erkek veya kız doğacağından bahsetmiyenler, kadınların yüklü oldukları zamanda bununla meşgul olmıyanlar hemen yok gibidir.

İşte bu merak asırlardanberi halk arasında caridir ve hâlâ da devam etmektedir. Tarihî tetkiklere girişecek olursak bunun kökünü eski şark milletlerinde buluyoruz. Köstencede oturan dostlarımdan Dr. Sarafidi'nin (La détermination du sexe) makalesinde yazdıklarına göre bu merak eski Mısırlılarda da vardır. Bunlar gebeliğin tayini ve doğacak çoçuğun cinsiyetini şu basit usulle buluyorlar: İki kaba buğday ve arpa taneleri konuyor. Hamile kadın hergün bunlara idrar ediyor. Eğer bu taneler filizlenirse kadın gebedir. Taneler filizlenmezse kadın gebe değildir. Arpa taneleri filizlenirse çocuk kız doğar. Bu usule yakın usullerin bizde de cari olduğunu göreceğiz. Diğer eski milletlerde de bu usulün mevcut olması ihtimalini düşünebiliriz. Zira bugün şark kavimlerinde mevcut olan itikatların çoğu bu eski milletlerden geliyor. Biz Türkiyede hâlâ yaşıyan folklorun köklerini 40-50 asır evvellerde buluyoruz. İnsaniyetin evolüsyon tarihine nazaran bu müddet bir gün denecek kadar kısa sayılabilir. Bu malûmatın membalarına bir nazar atfetmek te mühimdir.

Çocuğun doğmadan önce cinsiyetinin tayini şark müelliflerini çok işgal etmiştir. Halk folklorundan maada tababete müteallik yazılmış bazı el yazısı eserlerde bunun hakkında bahisler vardır. Eserlere girecek kadar bir ehemmiyet kazanmıştır. Sonra Anadolunun zengin folkloruna ait elimizde birçok vesikalar vardır. Bunlar da bu meyanda zikrolunabilir. Bunların az bir kısmı İstanbulda münteşir Halk Bilgisi Haberleri mecmuasının kolleksiyonlarında vardır. Bir kısmı da bizzat halktan ve bu gibi itikatlarla meşbu olan kadınlardan toplanmıştır. Anadoludan İstanbula çok insan göç ettiğinden bunların itikatları İsanbulda hâlâ yaşar ve İstanbula maledilmiştir. Bütün hunları bir araya getirmek doğumdan evvel cinsiyetin tayini hakkında tam malûmat veremezse de gene ehemmiyetten âri değildir. Bunun hakkında yazılan ve toplanan şeyleri böyle sıralıyabiliriz.

Müelliflerden bazıları ezcümle Dr. Sarafidi kadının yaşına göre ilk doğumların cinsiyeti hakkında mütalealar yürütmektedir. Bu müellif bize şöyle bir istatistik veriyor:

137 yeni doğmuş çocuklarda (ilk doğumlardır)

	Erkek	Kız
20 yaşına kadar	12	8
21 — 25 »	31	15
26 — 30 »	21	25
31 — 35 »	6	12
36 — 40 »	2	3
43 »	—	1

Bizim eski menbalarımızda buna dair, yani kadının yaşına göre doğuracağı çocuğun kız veya erkek olacağına dair malûmata raslamadım. Müellif şahsî olarak topladığı bu istatistikte bu ciheti aramıştır. Fakat şark folklorunda çocuğun cinsiyeti için ana yaşı mevzuubas olmamıştır.

XVIII inci asırda bizde yazılan tıp kitaplarında bu bahse dair tesadüf ettiğimiz malûmat budur. Lâkin bunlar bu söylenen arazın sabit olmadığını da sırası geldikçe yazarlar:

— Salih bin Nasrullahın (vefatı 1699) (Gayetülbeyan) ında (sayfa 418) « Gebeler daima üzüm ile badem yiyeler ve miski elma ile ayva yiyeler, müdavemet eylemek mühimdir. Zira doğan oğlan güzel yüzlü olur » der.

— 1162 (1749) da Ahmedi sanî bin Hasan tarafından tercüme edilen Tuhfetülmüminin'in Ragıp Paşa kütüphanesinde mevcut nüshasında maalen : (sayfa 456) «Yüklü kadının avuçiçi saf ve emles olursa çocuğu erkektir. Eğer yeşile mail olursa kızdır. Keza sağ tarafının ağırlığı erkek olacağına ve sol tarafının ağırlığı kız olacağına delâlet eder, erkek ayı ödünden bakla mıkdarını şarap ile karıştırarak içseler erkek doğurur. Dişi ayı ödünü içse kız doğurur, zeravendi safra ödü ile öğleden sonra içse ertesi gün anın taamını hissederse çocuğu oğlan olur, aksi takdirde kızdır.»

1161 (1748) de tabip Abbas Vesim tarafından şark ve garp tıbbî eserlerinin uzun seneler tetkikinden sonra tıbbı cedit ve atik üzerine telif ettiği (Düsturu Vesim) adlı eserin 452 inci sayıfasında mealen:

«Erkek çocuğa gebe olan kadının cimadan çekinmesi, kız çocuğa gebe olandan ziyade olur. Amma tabiatler muhtelif olmakla erkek çocuğa gebe olan kadının cimaa meyli görülmüştür. Erkeğe gebe olanda hâsıl olan tagayyürler, kıza gebe olandan azdır. Zira erkeğin yaradı-

lışı dişinin yaradılışından evvel tamam bulur. Erkek evlâdı olan cenin hareket eyledikte sağ tarafta hareket eder. Sağ memesi evvel büyür, ona süt sol memeden önce gelip meme uçları kızarır. Sütü galiz ve beyaz olur. Hatta aynaya sağılıp güneşte nazar olunsa ancak taneleri cıva katreleri gibi görünür. Hareket eyledikte evvelâ sağ ayağını ileri basar. Kalkmak murat ettikte sağ tarafını kullanır. Hattâ sağ gözünün dahi hareketi sürat ve hiffet üzere olur. Bunların cümlesi kız çocuğa gebe olan kadında zıddı ve aksi olmak üzere vakidir.»

Türk hekimi İbni Sinaya ve sair büyük hekimlere göre «cenin erkek olduğu surette liilletin zayıfülhilkat olmakla hilkati kavi olan kız cenine nisbetle bu delillerden birisi itibare alınmaz.

Cenin erkek olursa 3 ay sonra, cenin kız olursa 4 ay sonra hareket eylemesi erkeğin maddesinde, hararet ve kuvvetlerinde fazlalık olduğundan ve kızda bunların azlığından neşet eder.»

Anadoluda elyevm cari olan itikatlara göre:

Sinop ve civarında [1] şu şekilde doğumdan evvel cinsiyeti tayin ederler: Gebe bir kadının bilhassa son üç ay zarfındaki vaziyeti nazarı dikkate alınır. Doğacak çocuk eğer kızsa valdesi hamileliği esnasında günden güne zayıflar. Yüzünde, bilhassa yanaklarında lekeler hâsıl olur. Şayet oğlan ise bu takdirde valdesi sıhhatini muhafaza eder.

Sıra takibi de mevzuu bahistir. Meselâ ilk defa kız çocuk doğuran bir kadının ikincisinde mutlaka oğlan doğuracağı kanaati vardır. İlk doğuran kadınlarda çocuğun oğlan olması bilhassa memnuniyeti baistir. İzmir ve çevresinde çocuk hakkında inanmalarda [2] gebe bir kadın elinin parmaklarını kapalı tutarsa bu kendisinin kız çocuk getireceğine delildir. Bu itikat İstanbulda da vardır. Düğünde gelinin kucağına erkek çocuk oturtulursa ilk çocuğun erkek olacağına, kız oturtulursa kız olacağına inanılır.

Kastamonuda çocuklara ve çocukluğa ait âdet ve itikatlar da çok mühimdir. [3] Bilhassa doğacak çocukların kız veya oğlan olacaklarına dair bazı âdetlere istinat eden kanaatler vardır.

Annenin yüzünde çiller peyda olur. Vücudu şişmanlar, yahut dudakları kalınlaşır, kalçaları büyürse çocuğun kız olduğuna hükmedilir. Eğer anne zayıflar, karnı öne doğru çıkmış olursa, kaşları ve kirpikleri dökülürse çocuğun erkek olacağına hükmedilir. Doğacak çocuğun kız veya oğlan olacağını anlamak için anne üzerinde bazı tecrübeler de yapılır. Meselâ annenin haberi olmadan bir odanın birine iki minder ve bunların birisinin altına makas ve ötekinin altınada da bıçak konur. Anne odaya girip altında bıçak olan mindere oturursa çocuğun oğlan, altında makas olan mindere oturursa kız olduğu belli olur.

Topluluk olan bir yerde şayet gebe bir kadın da bulunursa kadının başına haberi olmadan bir mıkdar tuz koyarlar. Tuzu koyduktan sonra kadının elile yaptığı ilk hareket burnuna doğru ise çocu-

[1] Mehmed Şakir: Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası koleksiyonundan.

[2] Raife: Halk Bilgisi Haberleri, yıl 3,s. 29-1933

[3] Emine Talât Mümtaz: Halk Bilgisi Haberleri, 1933

ğun oğlan, başka tarafına ise kız olacağına hükmolunur. Halkın bu husustaki itikatları da mühimdir. Bunu hastalarımdan bizzat ben topladım. Oğlan çocuk doğuran İstanbullu bir hanımda kirpikleri dökülmemiş, karın önceden çok sivri imiş. Şekli bozulmamış. Oğlan çocuk anasının karnında sağda oynuyor.

Kız çocuk olursa kirpikleri dökülüyor. Kız anasının karnında solda oynuyor. Kız çocuğa hamile olanın beli enli olur. Oğlan çocuğa gebe olanlardan biri ekşi ve soğana, diğer birisi de gene soğana aşermiş.

Arkadaşım İsa Nâzım'ın Amasya taraflarında topladıklarına göre bir hamile kadının başında bit bulurlar, memeden avucuna süt çıkarırlar. Bit süte konur. Hareket ederse oğlan, etmezse kız telâkki olunur.

İdrara buğday ve arpa ekilir. Buğday yeşillenirse kız, arpa yeşillenirse oğlan olacağına inanırlar. Eski Mısırdaki itikadın aynıdır. Gebenin ağrısı belinden gelirse oğlan, önden gelirse kız sayılır.

İstanbulda topladığım malûmata göre, bir kadının ikinci hamileliğinde çocuk solda oynarsa ilk çocuğu sağda oynamışsa oğlan, ikincide gebe bu sefer kız olsun der. Bu sefer nerede oynuyor diye sorarlar. Solda derse kız olacak derlermiş.

Hamileliğin ilk kırk günü içinde oğlan istenirse kırk bir Mehmet, kız istenirse kırkbir Fatma yazılır. Kırk birincisi sigara kâğıdına yazılarak Mehmet, yarabbi oğlan niyetine diye yutulur. Erkek anneyi güzelleştirir, kız bozar, anneyi çirkinleştirir. Kalçaları büyürse oğlandır. Ellerle karnın üstünden bakarlar, pek sivri ise bu kız derler.

Bir rivayete göre kalçaları hem büyüyen ve hem de karnı yuvarlak olan kızdır. Karnı sivrilenler de kız olur. Yüzü çil basanlar kız doğurur. Meme ucu kara olursa kız, kırmızı olursa erkek olur.

Bir kadının hep erkek evlâdı olurmuş. Kıza dönsün diye doğmadan evvel (döne) ismi konur, sonra kız olarak doğarmış.

Bütün bu alâmetler sabit değildir. Her yere, tecrübelere ve telâkkilere göre değişmektedir. Nitekim bir hikâye söylerler. Bir papas bir doğacak çocuğun kız mı veya erkek mi olacağını soranlara keramet göstererek ya oğlan veya kızdır demiş. Bunun gibi kız veya erkek, yani ikisinden biri doğar. Bu kanaatler sabit değildir. Bazan tesadüf eder. Bazan da tesadüf etmez. Bu âdetleri çok defa aksi olarak telâkki ederler. Yani kızlar için olan kaideler erkeklere de racidir.

Velhasıl buna dair Türkiyede zengin bir folklor vardır. Halkın bu gibi düşüncelerini yabana atmıyarak bir defa da ilmî bir haddeden geçirmek doğru olur. Zira halk tecrübelerine istinat eden bu ve bunun gibi birçok bilgilerin bugün kıymetleri meydandadır. Bu düşündüklerimizi şu şekilde bir tabloda hulâsa edebiliriz.

Doğacak çocuğun cinsiyetini tayin için alâmetler

Gebe kadının avuçiçi saf ve emles olur.	Gebe kadının avuçiçi yeşile mail olur.
Gebe kadının sağ tarafı ağırdır.	Gebe kadının sol tarafı ağırdır.
Gebe kadın erkek ayı ödünü safra ile karıştırıp içerse erkek doğurur.	Gebe kadın dişi ayı ödünü içerse kız doğurur.

Zeravent ile safra ödünü alır ve ertesi günü koku duyarsa oğlandır.	Zeravent ile safra ödünü alır, ertesi günü koku duymazsa kızdır.
Kadın cimaa ekseriya meyyaldir.	Kadın cimaa ekseriya meyyal değildir.
Kadında tegayyür azdır.	Kadında tegayyür çoktur.
Cenin sağda hareket eder.	Cenin solda hareket eder.
Sağ memesi evvel büyür. Süt sağ memeden evvel gelir. Meme uçları kızarır. Sütü galiz ve beyaz olur Hareket eyledikte evvelâ sağ ayağını ileri basar. Kalkmak istediğinde sağ tarafını kullanır. Sağ gözünün hareketi sürat ve hiffet üzeredir.	Bu sayılan alâmetlerin zıddıdır.
Cenin karında üç ay sonra hareket eder.	Cenin karında dört ay sonra hareket eder.
Gebe kadın sıhhatini muhafaza eder.	Gebe kadın günden güne zayıflar.
	Gebe kadın elinin parmaklarını kapalı tutarsa
Düğünde gelinin kucağına erkek çocuk oturtulursa.	Düğünde gelinin kucağına kız çucuk oturtulursa.
Gebe kadın zayıflar.	Gebe kadının yüzünde çiller olur.
Gebe kadının karnı öne doğru çıkar.	Gebe kadının vücudu şişmanlar, yahut dudakları kalınlaşır.
Gebe kadının kaşları ve kirpikleri dökülür.	Gebe kadının kalçaları büyür. Gebe kadının beli enli olur.
Gebenin ağrısı belinden gelirse	Gebenin ağrısı önden gelirse
Erkek çocuk anneyi bezer yani güzelleştirir.	Kız çocuk anneyi bozar, çirkinleştirir.
Kalçaları büyürse	Gebenin karnı pek sivri olursa
Gebe tatlıya meyleder.	Gebe ekşiye meyleder.
Meme ucu kırmızı olur.	Meme ucu kara olur

Dr. Süheyl Ünver

HİTABÎ

Araşdırmalarımızda halk şairlerinden bir Hitabiye tesadüf ediyoruz. Bunun eserlerinin içli bir sanat ile işlenmiş olduğunu görüyoruz. Şu manzume onundur:

Yavru dilber beni mecnun eyledi
Bu muhabbet, bu söyleyiş, bu diller.
Çeşmi ahuları meftun eyledi
Bu ebruler, bu kâküller, bu haller.

Ruhların efkârı bağrım pişürür
Sevdaların derdim hadden aşırır
Derdimend âşıkı kayda düşürür
Bu zülüfler, bu sünbüller, bu güller.

Mağrur olma bu güzellik çağına
Akibet uğrarsın âşık ahına
Turnam aldırırlar seni şahine
Bu vadiler, bu cebeller, bu beller.

Cefaya tutmuşsun yüzü akibet
Kemale erdirdin nazı akibet
Candan usandırdı bizi akibet
Bu âdetler, bu erkânlar, bu yollar.

Der Hitabî niçin alırsın ahım
Yok mudur insafın nedir günahım
Sana niyaz eder ey padişahım
Bu bendeler, bu köleler, bu kullar.

Hitabinin eserlerini derin derin yokladığımız zaman onun hayatı hakkında da esaslı bilgiler elde edebiliyoruz. Hitabî aslen Niğdelidir. Hıristiyan bektaşilerindendir. Onun, (kelimei şehadet) getirerek müslüman olmamış, fakat hıristiyanlıkla da alakasını devam ettirmemiş olduğunu anlıyoruz. Rind ve kalender bir bektaşî olmuş, şairliğinin kudretini mistik yollarda gösterdiği kadar ayrıca güzel severlikde de ince ince görüşleri ve buluşları vardır. Yukarıki manzume buna güzel ve açık bir örnektir. Ona arkadaşları dinini terk ettiği için sitemler saçarken onun, muhaliflerine şu cevabı vermiş olduğunu görüyoruz :

Nice söyliyeyim ben size nice,
Koşdurmayın beni artık bir hiçe
Tapdırmayın beni artık bir piçe
Putlar sizin olsun canan bizimdir.

Onun şiirlerinde çok derin felsefeler vardır. Allaha hitaben yazdığı bir manzumesinde şöyle diyor :

Tanrı senin yolların
Gayetle hoşmuş meğer
Yapdığın yalanların
Kalbinden coşmuş meğer.

Sonra anlatıyor ve herkesin cesaret edemiyeceği sözler söyliyor :

Tevrat dedin : okudum
İncil dedin : okudum
Kuran dedin : okudum
Hepsi de boşmuş meğer.

Şair dinî inanışını çok büyük bir sadakatle bektaşiliğe dayandırmıştır. Bir bektaşî ceminde bulunduğu zaman onların muhabbetlerine hayranlığını şöylece anlatıyor :

Halinize mail oldum erenler
Basdığınız yere yol olayım ben.
Beni de layık görünüz yarenler
Kapınız önünde kul olayım ben.

Eşiğinize yıllarca tapayım
Mülkünüzde ben de bir yurt yapayım
Benliğimi çilenize kapayım
Hazneniz içinde pul olayım ben.

Hitabî derdinizle oldu hasta
Sizin ile beraber düşdü aşka
Bana gerekmez artık bir yol başka
Yolunuzda bir Behlül olayım ben.

Kiliseye devam için papaz ona öğütler vermiş. Dinini muhafaza etmesini tavsiye etmiş. Bunun üzerine arkadaşlarına söylediği ve yukarıya koyduğumuz

bir manzumesinin başka bir türlüsünü papaza da söylemiş :

Hoş görünüz beni elim titriyor
Meyrem ana kandilini yakamam.
Gittiğiniz yola gönlüm gitmiyor
İsa gibi kâzip piçe tapamam.

Biz tasvire değil cisme taparız
Her gönülde yıkılmaz ev yaparız
Her gece yâr ile birlik yatarız
Ey papaz sen gibi yalnız yatamam.

Güzel sevmek, rindane mest olmak aşk ve felsefesini çok açık bir inanışla anlatıyor :

Hitabiyim Hitabî
Neylerim ben kitabı
Öpüp sevip güzeli
İçerim hoş şarabı.

Bazı arayıcılar bu Hitabiyi meşhur Hatayî ile karıştırıyorlar. Eski arapca yazıda şekil itibarile Hitabî, tıpkı Hatayî gibi yazılırdı. Hitabî ismi de nadir görüldüğünden ve imla iltibası da araya girdiğinden bu yanlışlıklar hasıl olmuştur.

Şairin Hatayîye istinat edilen iki şiirini aşağıya koyuyoruz:

Çevirdin yüzünü benden
Di billâhi neden küstün.
Umar midim bunu senden
Di bbillahi neden küstün.

Muradın ne ise söyle
Bize andan cefa eyle
Evvellerde yokdu böyle
Di billahi neden küstün.

Bana yâr etti ağyarı
Kerem eyle ko bu kârı
Bana bir söz eyle bari
Di billahi neden küstün.

Garaz cevrü cefa mıdır
Ya zar ile bela mıdır
Bize küsmek reva mıdır
Di billahi neden küstün.

 İSTANBUL MASALLARI

KÖROĞLU

Geçen sayının devamı

— Atı tekrar ahıra çek!

Delikanlı, atı ahıra çekip babasının yanına gelmiş. Babası demiş ki :

— Evin önündeki bahçeyi evvelâ belle, sonra su bırakıp burayı insan boyunca çamur et.

Ali Ağanın oğlu bu emri de yapmış, bahçeyi, bir adamın göğsüne çıkacak ka-

---

Yerleşti gönlüde ahım
Benim ömrüm benim mahım
Hitabî kuluna şahım
Di billahi neden küstün.

*

Şu dünyanın ötesine
Vardım diyen yalan söyler.
Başdan başa sefasına
Erdim diyen yalan söyler.

Arık kazar argın argın
Felek çevirir anın çarhın
Bu dünyada malım mülküm
Vardır diyen yalan söyler.

Kuru ağaçda olur gazel
Kendi okur kendi yazar
. . . .
Vardır diyen yalan söyler.

Avcular avlarlar bazı
Hakka ederler niyazı
Daim beş vakit namazı
Kıldım diyen yalan söyler.

Hitabî dosta varılmaz
Varılırsa da gelinmez
Rehbersiz hiç yol bulunmaz
Buldum diyen yalan söyler.

Başka bir Hitabî daha vardır. Bu şairi de başka yazımızda anlatmağa çalışacağız.

Vahit Lütfü Salcı

dar çamur haline getirmiş, keyfiyeti babasına haber vermiş. Babası, atı ahırdan alıp getirmesini söylemiş. Genç, derhal atı alıp gelmiş. Babası :

— Çamur atın neresine kadar çıktı ? Genç :

— Çamur atın göğsüne geldi, demiş. Babası :

— Pekâlâ, haydi atı tekmele bakalım, çamurdan çıkacak mı ?

Genç, atı birkaç özengi darbesile harekete getirmiş. At biraz zorlukla çamurdan çıkmış. Ali Ağa :

— Nasıl çıktı mı oğlum, demiş. Çocuk:

— Evet çıktı babacığım, amma biraz zahmet çekti.

— Ayağı çamur oldu mu ?

Oğlu atın ayağına bakmış, babasına çamurlu olduğunu söylemiş. Bunun üzerine Ali Ağa tekrar emretmiş :

— Hayvanı kırk gün daha besliyelim.

Kır atı kırk gün daha karanlık ahıra kapayıp beslemişler. Kırk birinci gün, tekrar çamur tecrübesi yapmışlar. Bu defa at, hafif bir özengi darbesile hava fişeği gibi sıçrayıp çamurdan çıkmış. Ayaklarında bir damla çamur kalmamış. Ali Ağa oğluna sormuş :

— Nasıl iyi çıktı mı ?

— Kurşun gibi çıktı.

— Ayaklarında çamur kaldı mı ?

— Bir damla bile kalmadı.

— O halde işte sana bir at, işte bu da benim silâhım. Artık sen bu şehirde duramazsın, çünkü bey görür, yahut bizde böyle bir at olduğunu işitirse hayvanı elimizden alır. Halbuki ben bu atın yüzünden iki gözümden oldum. Korkarım sana da bir şey olur. Sen bu atı al, bu diyardan savuş. Benim hakkım sana ananın ak sütü gibi helâl olsun.

Ali Ağa ile oğlunun böyle konuştukları gün cuma imiş. Bolu beyi münadiler bağırtıp atına güvenen babayiğitin cirit oynamak üzere Bey meydanına gelmesini ilân etmiş. Ali Ağa oğluna demiş ki :

— Gel oğlum, seni alnından öpeyim. Sen de git, fakat bütün atlılardan sonra meydana gir. Atını hiç durdurmadan oyun bitince dağa çık. Zira seni bey tutarsa atı elinden alır.

Baba oğul sarmaş dolaş olmuşlar. Babası, çocuğunu alnından öpmüş. Çocuğun adı da, babasının adı gibi Ali imiş. Küçük Ali mütenasip endamile kır ata kurulup ağır ağır Bey meydanına gitmiş. Oyunun en kızgın bir anında dizginleri kısarak kır atını şahlandıra şahlandıra meydana çıkmış. Bey, gerek atın güzelliğine, gerekse küçük Alinin biniciliğine hayran olmuş. Derhal tutulması için emir vermişse de yanında bulunanlar, bu çocuğun, kör seyis Ali Ağanın oğlu olduğunu, eğer atı birinci çıkarsa nasıl olsa elinden alacaklarını söylemişler. Bir müddet için beyi fikrinden vazgeçirmişler. Fakat küçük Ali, bir yıldırım gibi sahanın içerisinde dolaşmış, bütün atları geride bırakmış ve Mustafa beyin baş seyisinin bindiği atı da geçip bir cirit değneğile seyisi atından düşürmüş.

Bu hâdise, Bolu beyini haddinden çok öfkelendirmiş. Bu delikanlının tutulması için çadırından emir vermiş, vermiş amma genç Ali daha evvel davranarak dağa doğru yol almış. Beş yüz atlı birden peşine takılıp takip etmişlerse de kimse yetişememiş, mahcup olarak beyin yanına dönmüşler. Bey iki adam göndererek eski seyisi Ali Ağayı huzuruna getirtmiş. Oğlu o atı getirip kendisine teslim etmezse,

hem oğlunu, hem de kendisini öldürteceğini gazapla bağıra bağıra anlatmış. Ali Ağa :

— İşte canım, şimdi almak elindedir. Fakat kır atı almak elinde değildir. Alinin elinden onu ancak Allah alabilir, demiş.

Bu cevap üzerine beyin hiddeti artmış. Ali Ağanın işkence ile öldürülmesini cellâdına emretmiş. Zavallı emektar seyisi, cellât bin türlü işkence ile öldürmüş.

Biz gelelim. kör seyisin oğlu küçük Aliye. Ali, geceyi dağda geçirmiş. Sabahleyin bir köye giderek bir parça ekmek istemiş ve karnını doyurmuş. Böylece birkaç ay geçmiş. Bir gün gene mutadı gibi bir köye ekmek istemeğe giderken, yolda bir tarlanın ortasında bir eşek leşi görmüş. Bu leşin başında yedi sekiz köpek toplanmış durur, bir tanesi leşten yer, öbürleri bakarlarmış. Bakan köpekler biraz yaklaşınca leş başındaki iri köpek sırtarır, yaklaşan köpekleri korkutur, dağıtırmış.

Küçük Ali bu manzarayı görünce, dünyada kimseye minnet etmemeği, gördüğü köpek gibi dişini sırtarmadıkça ömrünün sonuna kadar köylülerden ekmek istemek mecburiyetinde kalacağını düşünmüş. Derhal oradan uzaklaşmış. Artık kimseden ekmek istememiş. O gece aç yatarak sabahı zor etmiş.

Sabah olunca bulnnduğu yerden aşağı inmiş. Başlamış gelip geçenlerden yol bacı almağa. İlk günlerde yalnız yiyeceğe müteallik şeyler alırmış. Gelip geçenler ismini bilmediklerinden, yalnız babasının, Bolu beyi Mustafa beyin kör seyisi olduğunu bildiklerinden kendisine Köroğlu derlermiş. Köroğlu lakabı dilden dile dolaşa dolaşa, küçük Alinin asıl ismi büsbütün unutulmuş, herkes kendisini Köroğlu diye çağrırmış.

Küçük Alinin adı Köroğlu olduktan sonra, o civardaki aşkiyalar, beyin zulmünden korkup kaçanlar, hep Köroğlunun yanında toplanmışlar, Çamlıbeli kendilerine merkez yapmışlar Oradan her tarafa yayılıp baç almağa başlamışlar. Artık Köroğlunun namı her tarafta söylenmeğe başlamış. Bolu beyi Mustafa bey bu halden endişeye düşmüş. Köroğlunun yanına Dan değmez, Kıra çıkmaz, Sivrisinek, Deli Balta gibi birtakım sergerderler de gelmiş. Bu kütle yavaş yavaş Çamlıbel civarından kervan geçirmez olmuş.

Bir gün Köroğlu Çamlıbelde otururken yanındaki adamlar, şehre inip hamama gitmek istediklerini söylemişler, isterse Köroğlunun da beraber gelmesini teklif etmişler. Köroğlu, bunlarla birlikte kıyafetini değiştirerek şehre gitmiş. Atlarını bir hana bağlamışlar. Kendileri de karınlarını doyurup biraz istirahatten sonra hep birlikte hamama gitmişler. Hamamda soyunup içeri girdikleri zaman hepsi hayrette kalmışlar. Zira karşılarında dev gibi bir adam, göbek taşına oturmuş, su dökünüyormuş. Bunlar, Köroğlu başta olmak üzere geri geri çekilmişler. Biraz sonra kendilerine gelip selâm vererek o adamın yanına varmışlar. O adam hamamın tellâki Hasan isminde bir fakirmiş.

Hasan bunları bir kurna başına oturtup pek çok ikramda bulunmuş. Köroğlu Hasana karşı kuvvetini göstermek için hamam tasını bırakıp kocaman susak ile su dökünmeğe başlamış. Fakat Hasan buna ehemmiyet vermemiş. Bilâkis o da Köroğluna kuvvetini göstermek istemiş, Derhal kurnayı alarak hafif bir tasmış gibi başına geçirmiş. Köroğlu bu hali görünce Hasana kendisile birlikte gitmek teklifinde bulun-

ANTALYA KÖYLERİNDE DÜĞÜN

Düğün; geniş anlamile evlenme töreni demektir; evlenmeden başka, düğün sözü sünnet düğünü, nişan düğünü, bulgur düğünü gibi adlarla anıldığı için «Düğün» başlığıla kasdolunan mana tabiî anlaşılır. Antalya köyleri; böyle yörük, muhacir gibi âdetçe farklı köylülerden mürekkep olduğu için burada âdet farkları dahi gösterilmiştir.

Yerli denilen köylülerin asılları tetkik olunursa yakın bir mazide Yörük olduklları görülür. Onun içn âdetçe çok farkları görülmez.

Bayrak dikme

Düğüne başlamanın alâmeti (bayrak dikme) dir. Bir cumartesi günü düğün sahibi olan adam 2 - 3 metre boyunda bir sırığın ucuna bir yazma veya bu boyda bir bez bağlıyarak, tepesine de bir yumurta kabuğu geçirip yere uzatır; bu sırığın yanında bir kurban kesilerek ve dua edilerek bayrak dikilir. Buna (Bayrak dikme) [1] denilir ki; yaza, güze diye talik olunup gelen düğün; artık katiyen takarrür etmiş demektir, bayrak dikildikten sonra ufak tefek bahane ile düğünün geri kalması imkânı kalmaz.

Oku

Bayrak dikildikten sonra bir taraftan düğünü benimsiyen güveyin arkadaşlarından veya akrabasından birisi en yakın, bulunmazsa uzak çingene köylerine giderek davul, zurnacıları tutar ve getirir, bir taraftan da düğüne çağrılacak kimselere davet haberleri gönderilir. Davet şekli ya bir haber veya oku denilen hediyeli davetnamelerdir. Oku; ekseriya ağa takımından olanlar tarafından uzak yakın köylerdeki akraba ve ahibbaya birer hediye gönderilir; bu hediyeler bir top şitari, alaca, bir kaç arşın basma, hatta bir fincan olabilir ki, davet olunan zatın mevki ve şerefine göre demektir.

Hediye ile beraber ekseriya tezkere de yazmak âdet olduğundan, oku denilmesi belki bu münasebetledir; okulanmak, gibi tasrifleri de vardır.

[1] «Bayrağı dikti» diye, ısrar etti yerinde kullanılan tabir buradan olsa gerek.

---

muş. Hasan, bir annesi olduğunu, onun rızasını almadan bir yere gidemiyeceğini söylemiş ve annesinden müsaade almağa gitmiş

Halbuki Hasan, çok korkakmış. Akşamları ayak yoluna bile yalnız gidemezmiş. Annesine Köroğlu namında bir adamın kendisile birlikte Çamlıbele gitmek teklifinde bulunduğunu, bunun için müsaade almağa geldiğini söylemiş. Annesi, korkak oğlunun hiç bir yere gidemiyeceğini bildiği için « peki » diyerek Hasanı başından savmış.

Bunun üzerine annesinin elini öpüp Köroğlunun yanına gitmiş. Hamam ustasile hesabını kesmiş. Hasanın hamamcıya üç kuruş on para borcu çıkmış. Köroğlu bu borcu ödemiş ve Hasana güzel elbiseler almış. Sonra onunla beraber gitmek üzere yola çıkmışlar. Yolda giderken Hasan korkup geri dönmek istemiş. Fakat şehre yalnız gitmeğe cesaret edemediği için çaresiz Köroğlundan ayrılamamış.

Gerisi gelecek sayıda

Sabahat Yargün

Düğünün başlaması

Davul için giden adamın cumartesi, pazardan getireceği davulcular, daha köyün yarım saatlik mesafesinden davulları çalmağa başladıklarından yakın köylerde düğünün tutulduğundan (tutulmak : burada başlamak manasınadır) haber alarak o günden itibaren yakın köylüler davetli, davetsiz oğlan evine davul önünde oynamağa, gelmeğe başlarlar.

Hergün akşamları mevsime göre odaya (oda, misafir odası demektir) veya oda önüne köylüler, bilhassa delikanlılar toplanarak davul zurna, yahut saz, cura karşısında oynarlar.

Umumî harpten evvel düğünlerde rakı bulundurmak, kadın oynatmak âdet iken harpten sonra bu âdetler tekrar uyanamamıştır.

Düğüne gelme

Gerek okulu gerek okusuz davetliler ekseriya perşembe günü gelirler. Uzak köylerden olup, yakın akrabalık gibi münasebeti olanların daha birkaç gün önce gelmiş olması eksik olmaz ki, düğün sahibine yegâne misafir telâşesi olan da bunlardır.

Perşembe günü davetliler düğüne gelmeğe başlarlar; uzaktan atlı, yaya kafile kafile gelenler silah atarak geldiklerini bildirirler. Silâh sesi duyuldukça davulcular çalarak gider ve önüne düşerek misafiri çalgıyla karşılar ve bahşışlarını alarak dönerler. Misafir oku ile davet olunmuş ise behemehal hediye getirmiştir. Bu hediye bir keçi, koyun, tosun, dana, hatta tay, bir mıkdar bulgur, yağ, bazan birkaç yük odun olabilir. Bu da alınan okuya, misafirin mevki ve şerefine, servetine, sağlık vaziyetine bağlı bir şeydir.

Okusuz davetlerde hediye götürüp götürmemekte beis yoksa da okulanan adamın hediye götürmemesi kendisi için bir şeref meselesi olur, mazereti olupta düğüne iştirâk edemiyecek olanlar selâmlarıyla beraber hediyelerini göndermeği unutmazlar, bazı ağalar, nufuz sahibi kimseler vardır ki, düğüne yaptıkları masrafın bir mislini bu hediyelerle alırlar.

Güreş

Bu bahs ayrıca tetkike değer bir mevzudur. Düğülerin yegâne eğlencesi ve şerefi pehlivan güreşidir; onsuz düğün, düğün sayılmaz. Davullarla karşılanan misafirler köyün meydanında halka olurlar. Çocuklardan başlıyan güreş tedricen karakeleş- onbeş yaş arasındaki yeni yetişmeler - lere çıkarak nihayet büyük pehlivanlar güreşirler. Güreşin ehemmiyetli olacağı etraftan gelen pehlivanlardan anlaşılırsa güreşin çarşamba gününden tutulduğu veya hitam bulmıyan güreşin cuma gününe kaldığı vakidir.

Güreşte yenilen (parça) sını alarak sahadan çekilir. Parça; bir avuç leblebi, üzüm, şekerleme, bir iki arşın yahut bir top alaca gibi şeylerdir. Baş, Ayak, Orta, gibi büyük ikramiyeler keçi. koyun, dana, tosun da olur.

Ziyafet

Düğünün biricik ziyafeti perşembe günü ikindi vakti bütün güreş yerinde bulunanlara sofra çıkarmaktır. Beşer onar halka olan düğün ahalisine çorba, kaynamış et. keşkek ve bazan ağa düğünlerinde pirinç pilavı, helvadan ibarettir.

Gelin alma

Gelin, düğün olan köyün içinde ise yemekten sonra, ayrı köyde ise daha önce

kadın, erkekten mürekkep atlı, yaya bir kafile silâh atarak gelin evine doğru yola düzülürler. Gelinin bineceği köyün en güzel atı güzel eğer takımlarıla da süslenerek bu ata güveyin erkek kardeşi veya yakın akrabasından biri biner.

Gelin evine vardıklarında atlarından inerek bir parça dinlenirler, kendilerine şerbet ikram olunur. Gelinin çabuk çıkması ayıp olduğundan oğlan evinin vakit daraldı diye sızlanması, gürültü etmesi lâzımdır. Gelin çıkarken kapının önünü delikanlıların zaptederek oğlan evinden bir iki lira bahşış koparması âdettir. Gelin çıkınca gelinin bineceği atı getiren delikanlı (sağdıç) derhal ata biner ve atı gelinin binmesi münasip olacak bir vaziyete getirir, dua edilip gelin ayağını özengiye uzatıp tam bineceği sırada sağdıç ayağını o özengiden çeker. Gelin binerken o da inerek atın başını tutar, gelinin akrabası ata bindirdikten sonra atın sağına soluna insanlar geçerek, gelinin başından ufak para ile karışık üzüm saçarak, silâh ata ata yola koyulurlar.

Gelinin sandık ve cihazı da ihzar olunan develere yükletilerek gelinin arkası sıra gelir.

Davul zurna ile giden kafile gittiği yolun gayrı bir yoldan davul, silâh sesleri içinde gelir, davul, silâh seslerile karşılanır.

Oğlan evine gelen gelini attan güveyin babası gibi biri, yoksa bizzat kendisi kucaklıyarak indirir. Gelin iner inmez atı götüren sağdıcın ata derhal binerek firar etmesı lâzımdır. Çünkü köy delikanlıları bu sağdıcı kaçamaz, tutulursa helva, lokum gibi birşey vadetmedikçe bırakıvermezler.

Gelin gelirken yolda önüne urgan çekerek bahşış almak gibi gençlerin eğlenceleri bazan kavgayı, gürültüyü mucip olur. Gelin attan inmeden ilk çocuğu oğlan olsun diye kucağına bir oğlan çocuğu oturtmak âdettir. Gelin bu çocuk için koynunda bir hediye hazırlamıştır, (mendil gibi) bunu verir.

Gelinin başına üzümle, buğdayla karışık olarak güveyi tarafından atılan ufak paralar bereket diye saklanılır.

Yaz günlerinde kurak giden senelerde yağmur yağsın diye gelinin üzerine bir tas su serpmek uğur sayılır.

İndirmelik

Oğlan evine gelen gelin; attan bir zaman inmiyerek kayınbaba (Kaynata), Kaynanasına indirmelik addattırır, bu indirmelik kısrak, inek gibi bir şey olur ki artık bu gelinin malı olur.

Güvey katma

Güvey, gelin almağa gittikleri zaman arkadaşlarından birinin evinde tıraş olur. Gelin geldikten sonra onu yakalıyan arkadaşları salmamak tehdidile lokum, helva vadettirirler. Yatsı namazından sonra güveyi gerdeğe katarlar ki, bu sırada iyi korunmazsa arkadaşlarından yumruk yer.

Kız evinde düğün

Kız evinde düğün çingene kadınlarının çaldıkları def önünde kadınların raksetmesinden ibarettir. Kına gecesine kadar akşamları kız evinde toplanan kadınlar; çingene kadınlarının çaldığı def önüde oynarlar.

Kına gecesi

Kına gecesi; gelinin oğlan evine gideceği günün gecesidir. Bu gece çok

zaman perşembe gecesi olup bazan da pazartesi gecesi de olabilirdi. Şimdi hafta tatilinin pazara çevrilmesi dolayısile bu, cuma akşamı, yani cumaretesi gecesi de yapılmaktadır. Kız evinde akşamdan davet olunan kadınlara çorba, et, keşkekten ibaret yemek verilir. Sonra davetsizlerle kalabalıklanan kadınlar mütemadiyen oynamakla eğlenirler. Gelin bu sırada köşede süslenmiş bir iskemlede mütemadiyen süzülür, eğlence ilerleyip misafirlerin dağılmak istidadı görüldüğü zaman gelinin eline kına yakılır. Gelin kınası ellerine, ayaklarına, başına top kına koymaktır. Kına yakılırken gelinin ağlaması lâzım olduğundan gelini ağlatacak, babasının evine hasret kalacağını hatırlatan türküler söylerler. Geline kına korken kına üzerine ilk defa oğlan eyinden olanlardan başlıyarak herkes hediyelerini basarlar. Bu hediyeler, bir altın beşyüzlük olacağı gibi, altın onluk, yirmilik, gümüş mecidiye ve aksamı da olabilir. Kızın babası, ağası gibi büyükler dahi takılarını bu sırada gönderirler, o sırada tepsi gezdirerek misafilerden kıza hediye toplarlar. Kına gecesinde def çalınır, yahut çalıp ses çıkaracak bir def bulunmadığı zaman def vazifesini bir tepsi de görebilir:

Kız gelin kınan kutlu olsun
Oğlana dilin tatlı olsun

nekaratını taşıyan uzun kına türküleri; halk türkü, mani, deyişleri arasında derlenecek ayrı birer izerdir.

Gelinin süsleri

Başında fes, önüne zinet altınları sıralanmış, kırmızı krepten fes üstüne çekilmiş bir çeki (çeki; sarık gibi bağlanır) altınlarla çeki arasına halis, yahut yalancı inciden sıralar, elbise; kutnu, Kemah, Dokuzkalem, Şitari gibi Suriye mamûlâtı ipekli kumaşlar veya bunların taklidinden yapılmış üç etek entari, sırma veya ipek işlemeli çuha veyahut kadife kebe, belinde şal veya tarabulus kuşak, paçaları kumaştan üst tarafı beyaz bezden don, ayağında âlâ yün çorap kondra veya yemenidir. Gelinin duvağı ipekten mamûl tarabulus kuşağından olup bu kuşak mahrutî bir şekilde başına geçirilir, koluna pirinçten, gümüşten mamûl halhallar (bilezik), parmağına prinç, gümüş, altın yüzükler, göğsünde gümüş çapraz iğne, başında fesinden kulak üstüne doğru gümüş zincirlerden yapılmış sakandırık, saçları top veya ince burma örülerek uçlarına zinet altını veyahut gümüş paralar takılır.

Gelinin yüzü hususî meşşateler tarafından mavi, kırmızı renk boyalar ve a tın varaklar ile yazılarak süslenir, zülüf kâkül kesilir, duvağı, süsü ile babası evinden ata bindirilen gelin at üzerinde ağlıyormuş gibi iki tarafına sallanarak, önüne eğilerek oğlan evine gelir ve ertesi cuma günü şehir gelinleri gibi kırk gün süslenip nazlanmıyarak işe güce karışır gider.

Düğün masrafları

Ağırlık: Oğlan evi kız evine birçok fedakârlıklarda bulunur ki, bunların başlıcaları; ağırlıktır. Ötedenberi köylerimizde kızın oğlandan fazla olmasına, şehirlerde olduğu gibi bir kızın yegâne emeli münasip bir koca ile başgöz olmak bulunmasına rağmen bir kıza talip olan oğlandan kız evinin naza başlıyarak ağırlık namı altında gûya kızın gelinlik malzemesini ikmâl için bir mıkdar para alması âdettir.

Ağırlık; kızın babasına, anasına verilen para, hayvan gibi şeyler, elli, yüz, iki, üç yüz lira olacağı gibi, bir sığır, deve, at gibi hayvanat ta olur.

Baba ana gibi velileri olmıyan kızların erkek kardeş, amca, dayı gibi yakın, kıza velilik yapan akrabaları alırlar.

Örtü, döşek, oğlan evinden kız evine gönderilen ev eşyasıdır. Pazartesi günü oğlan evinden develere yüklenilen bu eşya davul, zurna önünde birkaç kadın erkek vsıtasile kız evine iletilir.

Bu eşya arasında bir iki sandık bakır kapkacak, birer kilim, keçe, gelinin urba ve kebesi, bir yatak takımı, gelinin ana, baba, kardeş gibi yakınlarına kumaş hediyeler ve keçi, bulgur, yağ gibi malzeme bulunur.

Güreş ve yemek masrafı: Güreş masrafı yukarda izah edildiği vechile güreşte pehlivanlara verilen bahşışlar kâmilen düğün sahibi tarafından verildiği ve bütün güreşi seyredenlere ziyafet çekildiği için bu masraf haylıca ehemmiyetlidir.

Davulcu masrafı: Altı gün geceli gündüzlü davul çalan enaz iki davul, iki zurnayı çalan çingenelerin bir haftalık iaşeleri ve ücretleri dahi epeycedir.

Masarifin bu kesreti, hele ağırlık derdi çok zaman kız kaçırma vakalarının birçoğu bu yüzden hâdis olmaktadır. Ağır masraf altında kalan Türk köylüsü bu yüzden borçlu olarak sermayedarın esiri olur.

Çeyiz yayma

Gelin geldiği gün çeyiz olarak ne getirdise bunlar duvar yüzüne ipler gererek üzerine işlemeli peşkir, mendil, gömlek, don, kese gibi kendi mamûlatını asarak teşhir ederler, bakır kap v. s. gibi ev eşyasını da gelin odasında herkesin göreceği yerlere dizerler.

Gelin uğuru

Türk köylerinde gelinde bir çok hususta uğur sayılan noktalar vardır, o kadar ki; âdeta geline bir kudsiyet izafe edecek derecededir.

1 - Gelin geldiğinde attan inmeden kucağına bir oğlan çocuğu oturtmak. (Çocuğun ana, babası için de şereflidir.)

2 - Gelin geldiğinde evin kapısına yağ ve bal sürmek. (Karı, koca eyi geçinsinler için

3 - Gelin geldiğinde üstünden su serpmek. (Yıl bereketli olsun için)

4 - Gelinin üstüne atılan parayı bereket diye kesede saklamak.

5 - Yine feyzü berekek için gelinin başından para atarken arasına hububat karıştırmak.

6 - Zifafta gelin veya kocanın birbirlerinin ayaklarına öndüç basmağa çalışmak. (Sözü geçgin olmak için)

7 - Bilhassa yörüklerde; bir kıza nişanlandığı vakit bir okka tuz alıp tuz bitinceye kadar kızın uğurunu tanımak (Bu müddette herhangi bir uğursuzluk olursa kıza atfetmek.

8 - Gelin gideceği gün yağmurlu olursa gelinin çok zaman tencerede kalan yemek artıklarını yediğine hükmetmek.

9 - Gelin geldikten sonra evde, ailede olacak her türlü iyi ve kötü hadiseleri gelinin uğuruna hamletmek.

10 - Zifaf gecesi duvağı açtıktan sonra güveyin kılacağı iki rekât namazdan sonra yapılacak duanın herhalde müstecap olacağına inanmak ve bu sırada gelin ta-

rafından kısmeti çıkmıyan kızlar için dua edilmek.

11 - Güveyin namazı duvağın üstünde kılmak, (uğur; oğur suretinde de telâffuz edilir.)

Yenge

Gelinle beraber kız evinden gelen kadına (yenge) denilir. Bu kadının vazifesi geline vazifelerini öğretmek ve bakireliğine ait alâmeti (emaneti) kız evine götürmektir. Gelin; zifaf gecesi hiç söz söylememekle mükelleftir, yalnız güveyin sorduğu sualler cevabile ismini söylemeğe mezundur. Güvey bunu söyletebilmek için de (Söyletmelik) namında bir zinet altın hediye eder.

Yenge bu gibi âdaetlere tealluk eden hususları geline talim eder.

Gelinin kaynata, kaynana, ini gibi yeni akrabasına günlerce söz söylememes- gibi âdetler yalnız bazı yörüklerde kalmıştır.

Gelin Ertesi

Gelin ertesi: Cuma günü yapılan bir nevi düğündür. Gelin geldiğinin ertesi cuma günü oğlan evinde birçok davetlilerle yemkli bir ziyafet çekilir ki, bu âdet son zamnlaarda unutulmağa başlamıştır.

Gelin ertesine (Paçagünü) dahi denir ki gelin attan indiği zaman ayağının altında kesilen kurbanın paçasını yemek için kurulmuş bir âdet demek olsagerektir.

Güvey daveti

Gelin eve geldikten itibaren bir hafta evden hiç bir tarafa çıkmaz, bu müddet zarfında geline bakmak için kadınlar gelirler, ancak bir hafta sonradır ki kız evi güveyi ve gelini ve yakın akrabalarını davet eder ki, buna (Güvey davet.i) denir. Haftasına oğlan evinden buna mukabele olunmak gibi merasim devam edebilir. Fakat bu âdetler şimdi ancak hali vakti çok müsait olanlara munhasır kalmıştır.

Yoklama

Gelin geldiği günün ertesi günden itibaren hısım, dost gibi akrabanın baklava gibi yiyeceğe müteallık hediyelerle evlenen adamı yoklamasıdır.

Yörüklerde düğün

Antalya havalisinde (Töngüşlü, honamlı, saçıkaralı, karatekeli, sarıkeçili v. s.) gibi hep Türk isimli sünnî aşiretlerdir. Bunların mühim bir kısmı tarla ve çift sahibi olarak köylüleşmiş olduğu halde yalnız hayvanlarının otlatılması için yazın yaylalara giden, çadır hayatı yaşıyan, pek çok hususatta yerli köylüden farksız insanlardır. Düğünleri hemen köylülerden farksız ise de ev yerine çadır kullandıkları için çadır hayatının verdiği hususiyet ile elbiselerindeki farklar göze çarpar. Gelinin tezyinatını teşkil eden süsler ve elbiseler kutnu, kemha, şitari, altıparmak gibi kumaşların en eski tarzları yörük gelinlerinde görülür.

Gelinin duvağı mücessem denilen büyük kıtadaki yazmadandır, gelinin başına telvin edilmiş tavuk tüylerinden taç yaparlar.

Gelin ertesi, yoklama gibi, düğünün temadisinden ibaret olan âdetler onlarca az sayılır.

Tisalya muhacirleri

Tisalyadan (1300) tarihinde hicret ederek bu havalide köy kurmuş Türkler vardır. Yüz, dil itibarile halis Türk olan, zaten Tisalyada iken kendilerinin Konyadan gelecek yerleşdikleri aralarında anane

halinde söylenen, orada kendilerine (Konyar) denilen bu insanların, düğünlerine Tisalyada iken ilâve edilmiş bazı âdetleri vardır.

Bunlarda Bayrak dikme merasiminde bayrak yekdiğerine müvazî surette dikilmiş kırmızı, beyaz, bazan da yeşil bezlerden yapılır, düğün yerlilerin usulü üzerine devam ederse de oku göndermek, yemek vermek âdeti yoktur, yalnız pazartesi günü akşam oğlan evi, kendi akrabalarını kız evi de kendi akrabalarını davet ederek her iki taraf ta yemek verirler. Oğlan evinde davetliler (örtü döşek) i alarak kız evine götürürler ve kız evinde davetliler bunları istikbâl ederler.

Perşembe günü güreşten önce gençler toplanarak muhtelif eğlenceler yaparlar, bu oyunlardan biri (Adım atlama) dır. Adımatlama; üç adımı tedricen arttırarak biribci gelene kız evinden gelen bir mendil hediye verilir.

Yaya koşusu; bunda da birinci gelen bir mendil ikramiye alır.

At koşusu; köyün atları koşuya salınarak birinci gelen at sahibine birkaç arşın basma, ikinci gelene bir mendil verilir.

Taş atma; delikanlılar büyücek hacimde yuvarlak taşlar getirerek en uzun mesafeye atabilen mendil hediyesini kazanır. Güreşten sonra hayvanlara binen bir kalabalık cemaat ellerinde bayraklar ile kızı ata bindirip götürürler. Gelini götürdükten sonra bütün delikanlılar önde (çatlasın patlasın iller, düşmanların gözü kör olsun, maşallah, maşallah..) diye bağırırlar.

Diğer merasimin bir çoğu yerli köylerin aynıdır.

Kız tarafında her akşam kadınların mutat eğlencelerinden başka yerlilerden fazla olarak; salı akşamı oğlan evinden kadınlar gelerek kızın başına kına korlar. Çarşamba günü gelinin başını evinde yıkar ve başını örmek için hamama gidiyormuş gibi başka bir komşu evine giderek orada başını örer ve avdet ederler. O gün ikindi üzeri gelini alarak bir başka komşu evine götürür, orada gelinin yanına bir genç kız yanaştırılır ve gelinin elbisesi üzerine bir peşgir tutulur, bir bardak şerbetten bir mıkdarı geline, bir mıkdarı de o genç kıza içirilerek karşılarına sıralanan kadınlar da ağızlarına birer mıkdar su alarak bu su ve şerbeti birbirlerinden gelinin yanındaki kıza, kız da geline püskürürler ki, buna (Sağdıç kavuşturma) denilir.

Gelin, sağdıç kavuşturmaya giderken süslenmiş, çarşafı giydirilmiş, başına penbe atlastan bir örtü örtülmüş olur, kadınlar gelini götürürken iki kadın da bu penbe atlasın sarkan uçlarından tutar, iki kadın da koluna girer, önde davul, zurna da bulunur.

Gelinin başı komşu evinde örülürken gelini müdevver bir sini veya bir agaç etrafında dolaştırmak, sahan, kapak gibi bakır kaplarını birbirine vurmak âdettir. Düğünün üçüncü günü kız evinden kızın ana ve akrabası oğlan evine giderek gelinin teşhir olunan cihazını toplar ve gelenler o akşam orada misafir kalır.

Muhacirlerde gelinin süsü ve elbisesi yerliler gibi değildir. Bunlar başta oyalı yazma veya krep, ipekli kumaşlardan kırmalı, düz entari, ayaklarında iskarpin gibi daha şehrî telebbüs ederler ve beş yüzlük altını boyuna takmak gibi zinetler kullanırlar.

Odabaşıoğlu
Mecit